

17.8.2003

Maa- ja metsätalousministeriö
Metsäosasto
PL 30
00023 Valtioneuvosto

LAUSUNTO SELVITYKSESTÄ YLÄ-LAPIN METSÄ- JA POROTALOUDEN YHTEENSOVITTAMISESTA

Selvitys on ansiokas askel metsä- ja porotalouden ristiriitojen sovittelussa. Monet sen lähtökohdat, tarkastelut ja esitykset ovat oikeasuuntaisia. Mielestämme toimenpidesuosituksat 3 ja 4 vastaavat paliskuntien esityksiä ja on toivottavaa, että ne otetaan käyttöön poronhoidon edellytysten parantamiseksi. Olemme myös suosituksen 5 kannalla sillä edellytyksellä, että hakkuutahteiden keruun lisäksi Metsähallitus panostaa taimikoiden ja nuorten metsien hoitoon, ja että se samoin otetaan tarvittaessa huomioon tulostavoitteen alentamisessa.

Haluamme lisäksi tuoda esille seuraavat seikat, jotka mielestämme olisi myös pitänyt ottaa huomioon asioiden tarkastelussa ja johtopäätöksissä.

1. Paliskuntien kuuleminen

Selvitystä varten paliskunnilta pyydettiin asiaa koskevaa kirjallista materiaalia. Harvoilla paliskunnilla kuitenkaan on ollut resursseja sellaisen tuottamiseen, joten tilanteet ja näkökohdat varauduttiin varsinaisesti esittelemään suullisella kuulemiskierroksella, joka kuului 11.6.2002 esiteltyyn selvityssuunnitelmaan. Suulliset kuulemiset 13.6.2003 olivat lyhyet, eikä niissä ollut mahdollista esitellä paliskuntien erityispiirteitä ja tilanteita tarkasti.

2. Asioiden käsittely selvityksessä

2.1. Poronhoidon kulttuurinen merkitys

Kansainvälinen poliittisia ja kansalaisoikeuksia koskeva sopimus (KP-sopimus) kuuluu myös saamelaisten kotiseutualueen muuta maankäyttöä ohjaavaan lainsäädäntöön. Samoin YK:n Ihmisoikeuskomitean antamat siihen perustuvat päätökset ennakkotapauksista CCPR/C/52/D/511/1992, 8 Nov 1994 Länsman I. ja muut vastaan Suomi ja CCPR/C/58/D/671/1995, 22 Nov 1996, Länsman J. ja muut vastaan Suomi.

Päätösten tämän asian kannalta merkityksellinen sisältö on, että muu taloudellinen toiminta alueella on toteutettava niin, että poronhoito säilyy kannattavana. Toimintojen vaikutusten arvioinniksi ei riitä tapauskohtainen tarkastelu, koska vaikka yksittäiset toiminnot eivät olisi KP-sopimuksen vastaisia, ne yhdessä saattavat aiheuttaa saamelaisten oikeuksien loukkauksia.

Pelkkä aluetaloudellinen vertailu metsä- ja porotalouden välillä ei siis voi ratkaista asiaa. Porotalous ja siihen välittömästi ja välillisesti liittyvät elinkeinot ovat merkittäviä sekä aluetaloudellisesti että työllisyyden kannalta, mutta myös poronhoidon kulttuuriselle merkitykselle on annettava arvo, ja se on otettava tässä tarkastelussa huomioon. Jos pääasiallisen toimeentulon poronhoidosta saakin 150 perhettä (Inarin kunnan mukaan), niin sivutoimisten määrä on vielä suurempi. Kaikille poronhoito on elinkeinon lisäksi elämäntapa, kielen ja kulttuurin ylläpitäjä.

2.2. Poronhoidolle tärkeät alueet

Metsähallituksen suunnittelujärjestelmä ei ota poronhoitoa huomioon tasa-arvoisena maankäyttäjänä niin kuin lainsäädäntö edellyttää, vaan Metsähallitus on lähtökohtaisesti asetettu valtaan "määrittelemään [...] sellainen tavoiteyhdistelmä, josta koko yhteiskunnalle Metsähallituksen hallinnassa olevista luonnonvaroista saatavat aineelliset ja aineettomat hyödyt olisivat mahdollisimman suuret" (Maa- ja metsätalousministeriö vastauksessaan 3.9.2002 Kemin-Sompion paliskunnan vaatimukseen hakkuiden vähentämisestä alueellaan).

Esimerkiksi luonnonvarasuunnittelussa paliskunnat ilmoittivat asiantuntemuksenaan, että Metsähallituksen nykyinen hakkuusuunnite on liian korkea turvaamaan poronhoidon harjoittamisen edellytykset. Sen sijaan, että asia olisi otettu huomioon, suunnitelmalla päätettiin vähentää yli 140-vuotiaiden metsien osuutta entisestään 30 % vuoteen 2040 mennessä.

Metsähallitus tekee paraikaa paliskuntakohtaisia metsätaloussuunnitelmia. Hammastunturin ja Muotkatunturin

suunnitelmat ovat valmiit, mutta paliskunnat eivät ole niitä hyväksyneet.

Luonnonvarasuunnitelmassa esitetään, kuinka suuret osuudet paliskuntien kokonaisaloista on Metsähallituksen metsätalousoikeudessa. Monien kohdalla osuudet ovat pieniä, mutta luvut eivät kerro mitään metsien todellisesta merkityksestä poronhoidolle. Keskusteluja ja päätöksentekoa ei ole hidastanut se, paliskunnat ovat sanoneet hakkuiden olevan poronhoidolle haitallisia, eikä se että tutkimustietoa paliskuntakohtaisesta luonnonlaitumien tarpeesta ei ole olemassa.

Kevään 2002 ministereille viedyssä muistiossa nimetyt alueet, joitten hakkuista paliskunnat esittivät luovuttavan, olivat poronhoidolle tärkeitä alueita, joille jo oli suunniteltu metsätaloustoimenpiteitä. Muistiossa ilman nimeä mainitut vanhat metsät ja muut poronhoidolle tärkeät alueet, jotka kaikkiaan olisi säästettävä hakkuilta luonnonlaitumiin perustuvan poronhoidon edellytysten turvaamiseksi, ovat monissa tapauksissa laajempia kokonaisuuksia. Kun selvitysjakson kuluessa huomattiin, että suullinen kuulemiskierros viivästyi ja lyheni, paliskunnat kokosivat yhdessä ympäristöjärjestöjen kanssa kartat ko. alueista. Ensimmäinen vaihe kartoituksesta saatiin valmiiksi kesällä 2003. Kartat ovat Liitteenä 1.

3. Johtopäätöksistä ja toimenpidesuosituksista

Johtopäätöksissä on tarkasteltu, kuinka paljon Metsähallituksen hakkuusuunnitetta voidaan laskea vaarantamatta metsätalouden työpaikkoja. Poro- ja metsätalouden ristiriidat eivät kuitenkaan ratkea siitä lähtökohdasta. Kysymys, johon tarvitaan vastaukset jo ennen neuvottelujen aloittamista, on: Mitä poronhoidon edellytysten turvaaminen vaatii?

Paliskuntien maastot ja laitumet ovat hyvin erilaisia, minkä vuoksi poronhoidon järjestelytkin ovat erilaisia, kaikki yhtä ammattitaitoisia. Erilaisten olosuhteiden vuoksi riippuvuus luonnonlaitumista vaihtelee jopa paliskuntien sisällä tokkakuntien välillä (Kumpula 2003). Samoin kulurakenteet ja lihantuotto vaihtelevat paliskunnasta toiseen. Inarin paliskuntien verrattain hyvä eloporo-kohtainen tuotto ei ole todiste siitä, että poro- ja metsätalous voivat nykyisellä tavalla ja laajuudessa toimia menestyksellisesti samoilla alueilla. Paremminkin se todistaa, että eteläisemmissä paliskunnissa, joiden alueilla talvilaitumet on metsätalouden vuoksi jo kokonaan menetetty, porotalouden tuotto on pudonnut potentiaalista tasosta.

Nämä mainitut seikat vaikuttavat toimenpidesuositukseen 1, 2, 6 ja 7, joihin sen vuoksi emme ole täysin tyytyväisiä, ja esitämme niiden sisällöstä jatkoneuvotteluita seuraavilta osin:

Suosituksien 1 ja 2

Käsityksemme alueista, jotka nykyisten lisäksi tällä hetkellä olisi jätettävä metsätaloustoiminnan ulkopuolelle luonnonlaitumiin perustuvan poronhoidon edellytysten turvaamiseksi, poikkeaa näissä suosituksissa esitetyistä. Alueet on esitetty Liitteenä 1. olevissa kartoissa, joiden ylläpitoa ja tarkennusta kehitämme jatkossa.

Suositus 6

Olemme yhtä mieltä siitä, että neuvottelumenettelyä ja osallistavaa suunnittelua on kehitettävä. Katsomme kuitenkin, että jo ennen neuvottelujen aloittamista käytettävissä on oltava tutkimuslaitosten, Metsähallituksen ja paliskuntien yhteistyössä tuottamaa tutkimustietoa laitumista ja niiden merkityksestä. Jotta poronhoitoa edustava neuvotteluosapuoli voisi olla tasa-arvoinen ja päätösvaltainen, ja jotta sopimus voisi olla molempia osapuolia sitova, paliskunnilla olisi oltava neuvotteluissa mukana oma juristi. Koska valtio on velvoitettu huolehtimaan saamelaisien kulttuurisuojaan toteutumisesta, sen tulisi osoittaa resurssit juristia varten esimerkiksi Saamelaiskäräjien kautta.

Suositus 7

Työllisyys- ja aluetalousvaikutusten arviointimallin kehittäminen on kannatettavaa, mutta se ei yksinomaan voi olla poro- ja metsätalouden intressivertailujen pohja, eikä päätöksiä voida tehdä pelkästään kansantalouden näkökulmasta. Tarkastelussa on otettava huomioon myös kaikkien maankäyttömuotojen yhteisvaikutus poronhoidon kulttuuriin, ja sen suoja on toteutettava.

Inarissa 17.8.2003

Inarin paliskuntien yhteistyöryhmä

Jouni Aikio	Muddusjärven paliskunta
Pertti Kettunen	Vätsärin paliskunta
Jorma Länsman	Muotkatunturin paliskunta
Lauri Lehtola	Hammastunturin paliskunta

Jouni Lukkari
Oula Sara
Petri Mattus
Kalevi Paadar
Petri Hänninen
Outi Jääskö

Hammastunturin paliskunta
Sallivaaran paliskunta
Hammastunturin paliskunta
Ivalon paliskunta
Paatsjoen paliskunta
Muotkatunturin paliskunta

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Esitän yhteistyöryhmän Selvityksestä metsä- ja porotalouden yhteensovittamisesta antaman lausunnon toimenpidesuosituksia 1 ja 2 koskevasta osasta eriävän mielipiteeni.

Riippumatta siitä, kuinka paljon Metsähallituksen tulostavoitetta ja hakkuusuunnitetta alennetaan vanhojen metsien ja muiden poronhoidolle tärkeiden alueiden säästämiseksi, se tulisi mielestäni kohdistaa paliskuntakohtaisesti metsätalousmaan suhteessa.

Ivalossa 26.8.2003

Oula Kustula